VELKÁ DOBRODRUŽSTVÍ

Za prameny vod (i vlasů) do Počátek

GPS souřadnice: 49.2607278, 15.2405289

Praktické informace

Délka trasy: 5 km

Obtížnost: Lehká trasa po rovince kolem památek města a přírodou. Projdete ji volným tempem za necelé dvě hodinky. Výlet není možné jet s kočárkem. Pejsky vzít můžete, ale ve městě musejí být na vodítku.

Vzdálenost od Prahy a jak se na výlet dostat: 150 km ujedete za necelé dvě hodiny. Pojedete po D1 směr Brno a u Humpolce sjedete na Počátky.

Parkování: Zaparkujte na Palackého náměstí nebo někde v přilehlých uličkách. Velké parkoviště je také u hřbitova, kolem kterého rovněž půjdete.

WC: Oficiální veřejné toalety jsou na autobusovém nádraží (v případě potřeby je možné zajít do Infocentra nebo do restaurací)

Možnost občerstvení: Hostinec U Karásků, Restaurace Stodolní, Restaurace „Na Sídlišti“, Bistro Akord

Kostelní věž (www.muzeumpocatky.cz)

Vyhlídkovou věž si můžete prohlédnout **během letní sezóny** v otevírací době Městského muzea Počátky (Palackého nám. 27).

Vstupné do věže je velmi přátelské: 30 Kč

Muzeum je otevřeno denně od dubna do září. Od října do března od pondělí do pátku **a první víkend v měsíci**.

Nejbližší další výlet agentury Velká dobrodružství: Žďár nad Sázavou, Jihlava, Třebíč, Telč, Humpolec, Pelhřimov.

Trasu pro vás prošla Lucie Nachtigallová.

Postřehy dětí:

Výlet testovali kamarádi Adam a Jáchym z Pelhřimova, kteří výlet prošli se svými babičkami.

Adam (8 let): „Našel jsem všechny ďábly a také jsem vyplnil celou tajenku.“

Jáša (10 let): „Mně se líbilo, jak babička recitovala. Trasa byla moc hezká.“

Popis výletu - Legenda pro rodiče

Milí cestovatelé,

kopcovitá krajina se spoustou lesů a rybníků, mimořádně čistý vzduch, cesty lemované alejemi stromů a řada památek, to jsou Počátky, městečko na Vysočině na rozhraní Čech a Moravy.

Provedeme vás kolem krásných památek města, kterých je habaděj. Zdejší náměstí si oblíbili filmaři. Natáčely se zde scény z filmu *Postřižiny*, Svěrákova *Jízda* nebo třeba seriál *Návštěvníci*.

Tento výlet vznikl na objednávku a s velkou pomocí města Počátek a Kulturního zařízení města Počátek. Díky tomu je ZDARMA! □□

Dopis dětem

Ahoj, holky a kluci, věděli byste, proč se město jmenuje Počátky? Představte si, že jste na místě, kde se ze země dere úplně první kapka vody, která pak vytvoří potok a později velkou řeku. Přesně takovému místu se dříve říkalo počátek. A protože v okolí města bylo takových míst víc, lidé začali této osadě říkat Počátky. Voda nám dnes bude v patách na každém kroku a prošplouchá i celé vyprávění.

Stejně jako k našim ostatním výletům jste také k dnešnímu dostali originální mapu s vyznačenou trasou. Půjdete-li správnou cestou, budete se pozorně rozhlížet, číst texty a poslouchat, co říkají rodiče, jistě splníte všechny úkoly. Umíte-li už psát, doplňte podle uhodnutých slov tajenku a pečlivě ji uschovejte.

Mapa výletu

Doplňovačka

Srdcem města je **Palackého náměstí**, které má neobvyklý protáhlý tvar a je obklopeno domy s dochovanými barokními a klasicistními fasádami. Jak se vám líbí? Krásné, že?

Někde poblíž zaparkujeme a vyrazíme za poznáním a hádankami.

Také rádi s rodiči navštěvujete místa, kde se natáčel nějaký film, ideálně pohádka? Tak to se vám zdejší náměstí bude líbit. Posloužilo jako kulisa ve slavném filmu Jiřího Menzela *Postřižiny*. A pokud má taťka rád pivo, tak na počáteckém náměstí na ně určitě dostane chuť při představě, jak si ho tam ve filmu vychutnávala Magda Vášáryová. Kde to bylo? Ukážeme za pár minut.

Uprostřed náměstí stojí barokní **sousoší Jana Nepomuckého**. Tak si k němu jdeme pro první písmenko do tajenky.

Trojboký podstavec zdobený reliéfy je doplněn sochami světců. Kromě Jana Nepomuckého tady postávají Jan Křtitel, Prokop a Josef. Od roku 1838 můžou koukat do vod empírové kašny. I svatým se nějaká ta zlatá rybka i vylovená mince šiknou. Nevěříte? Tak se některého světce zeptejte. Nejspíš to však zatají a bude mlčet jako nevychovaný balvan.

Víte, který svatý muž je který?

Jan Nepomucký je úplně nahoře. Vždy drží v ruce minimálně velký kříž. Jan Křtitel u sebe mívá beránka a Prokop zase krotí ďábla. Na tomto podstavci je ďábel zobrazen hned dvakrát.

Najděte a označte všechny svaté i nestvůry. :)

Pak vypátrejte reliéf, co na něm házejí strážní Nepomuka do řeky.

Víte, ve kterém městě a na kterém mostě je přímo označeno místo, kde se tak stalo? Je to Karlův most v Praze. I po něm vede jeden z našich výletů s tajenkou.

Podívejte se pod sochu Jana Křtitele a uvidíte anděla. V ruce drží desku.

1. **Jak se nazývá prst, který má anděl nejvíce nalevo** (z vašeho pohledu)**?**

Pokud se díváte na sloup tak, že za ním vidíte kostel, napravo od něj můžete zpozorovat budovu **nové radnice** ze 17. století. Vedení města zde sídlí i v současnosti. Samozřejmě už to není to původní vedení… I když jsou úředníci nesmrtelní. Zamávejte do oken panu starostovi! :)

Hned vedle radnice v čp. 33 stojí **hotel Modrá hvězda**. Kdo miluje prastaré filmy, jistě při vyslovení tohoto názvu ožije. Ano, úplně stejně se jmenovala třeskutá komedie z roku 1941, na kterou lze kupodivu se zalíbením hledět i dnes.

Interiér hotelu posloužil také v seriálu *Návštěvníci* a v legendárním nízkorozpočtovém filmu Jana Svěráka *Jízda*. A perlička: Právě zde režisér Jiří Menzel natáčel slavné *Postřižiny*. Na schodišti hotelu paní sládková vypila pivo na ex.

Vzpomínáte? Kdo film neviděl, doporučujeme. Klidně i dětem od 10 let.

V budově již hotel není. Ale hvězdu uvidíte. Kolik má cípů? Vynásobte tento počet dvěma.

2. **Napište výslednou číslici.**

Podél domů míříme ke kostelu. Ještě než do něj nakoukneme, zkuste najít napravo **pamětní desku** na budově staré pošty čp. 30. Váže se k události z roku 1851, kdy zde dostavník přepravující Karla Havlíčka Borovského do Brixenu přepřahal koně. Představte si to tak, že vlastně zajeli jakoby na benzínovou stanici a dotankovali naftu. Pár koníků vyměnili za jiné – odpočatější.

Víte, rodiče nebo prarodiče, jak daleko odsud je město Brixen? Je to hodně těžká otázka… Zaokrouhlujte na stovky kilometrů. Schválně, kdo bude svým tipem nejblíže. Zkuste se strefit: Tři…, dva…, jedna…Teď!

Město Brixen najdete v Itálii v Tyrolsku přibližně 600 km odsud.

Starší školáci jistě ví, že Karel Havlíček Borovský žil nějaký čas v Brixenu, protože tam byl poslán do vyhnanství. Rakouská vláda ho tam odsunula, neboť se bála jeho vlivu na lidi. Havlíček byl totiž velmi odvážný novinář a spisovatel, který ve svých novinách ostře kritizoval tehdejší přísný režim císaře Františka Josefa I. a bojoval za svobodu a práva českého národa. Prostě byl disident...

V Brixenu žil Karel Havlíček Borovský tři roky. I když nebyl ve vězení a mohl se po městě volně pohybovat, nesměl toto místo opustit a byl pod neustálým dohledem policie.

Jak neslavně a smutně skončil jeho život, se pro změnu dozvíte, když s námi půjdete na výlet na Slavín na Vyšehradě.

(Nikdy jsme ale moc nepochopili, proč v Brixenu Karel Havlíček údajně tolik trpěl. V Itálii je krásně a živili ho za to, že nepracoval. Asi že tam ještě nebyly sjezdovky, takže se tam nudil :))

Když už jsme dnes na sloupu viděli svatého Jana Nepomuckého, tak sem napíšeme Borovského epigram. Epigram je **krátká, duchaplná a úderná literární forma**, která obvykle má **jen několik veršů** (nebo i jednu jedinou větu), vyjadřuje **ostrovtipnou myšlenku**, často obsahuje **překvapivou pointu**, může být **kritická, ironická nebo satirická**.

Zkuste se ho naučit, než dojdete k prvnímu dnešním rybníku. Proč si ho vybavujeme my? Protože se ho autorka tohoto textu zapomněla na gymnáziu naučit a dostala za to pětku! :)

Svatý Jene z Nepomuku,

drž nad námi svoji ruku,

ať nám Bůh dá, co dal Tobě:

by náš jazyk neshnil v hrobě.

Míříme ke **kostelu svatého Jana Křtitele**, jehož historie sahá až do 13. století, kdy byl postaven v gotickém slohu. Z tohoto nejstaršího období se kupodivu dochovala část zdiva v kněžišti a věži. Možná se vám tyhle zbytky podaří objevit. Chcete-li naslouchat dávné historii, našpicujte směrem k nim uši. Fakt hodně pamatují.

Dnešní podoba kostela je ale především barokní. K největší přestavbě došlo v 18. století po velkém požáru.

Kostel je spojen se jménem básníka Otokara Březiny. Právě tady byl jako dítě pokřtěn. **Otokar Březina** se bude dnešním výletem proplétat od začátku až do konce. Prozradíme, že to byl známý český básník. O jeho životě si něco řekneme na konci výletu.

Kostelní věž je vysoká 34 metrů a je otevřená veřejnosti. Návštěvu si ovšem musíte domluvit v muzeu vedle kostela.

Pokud zdoláte schody na věž, uvidíte nejen historické zvony, ale i byt hlásného. Dříve zde s rodinou žil a dával pozor, jestli snad někde nezačíná hořet. Aby to ohlásil... Představte si, jak těžké to měly jeho děti, když je maminka volala třeba na oběd. A jak bylo těžké vše nahoru vytahat po schodech. Vlastníma ručkama, na vlastních zádech. I vodu a jídlo.

Kdo by chtěl být hlásný? A kdo by chtěl být dítě hlásného? Kdo by raději bydlel v hotelu Modrá hvězda?

Z ochozu věže je za hezkého počasí vidět až na vrchol Javořice, což je nejvyšší vrchol Vysočiny.

Obcházíme kostel tak, že ho máme po levici. Vidíme **Městské Muzeum**, které bylo jako nejstarší v regionu založeno již v roce 1892. Stálá expozice nabízí pohled na bohaté národopisné sbírky (život na vesnici a ve městě), řemeslnou výrobu, společenský život 19. století, církevní památky i archeologické nálezy. Muzeum spravuje také **rodný dům Otokara Březiny** a **vyhlídkovou věž** kostela, o které jsme již mluvili.

Vidíte, jak se v rohu náměstí krčí červená budova fary? Je tam pěkně uťápnutá ostatními domy.

Naproti kostelní věži najděte dům čp. 21. Kdysi v něm sídlil městský úřad. Fasádu zdobí znak pánů z Hradce. Pod ním je pamětní deska počáteckého rodáka Tomáše Pešiny z Čechorodu, moravského dějepisce 17. století.

Zjistěte z nápisu, ve kterém měsíci se Tomáš narodil.

3. **Napište měsíc.**

Prohlížíme si krásné domy a pomalu obcházíme náměstí. Zastavíme se u domu čp. 14, kde se dochovalo kamenné sedátko s datováním 1719. Nejedná se o vysloužilé křesílko z obýváčku, ale o původní pranýř.

Víte, co je pranýř?

Místo, kde se trestali nepoctivci. Místo hanby. Trestaní na něm trpěli fyzicky i psychicky. Všem na očích byli mučeni a ponižováni. Obvykle šlo o dřevěný sloup nebo klec, později „vyhrály" odolnější kamenné sloupky a sloupy. Odsouzení k nim byli poutáni řetězy. Kdo šel okolo, mohl je urážet, vysmívat se jim, plivat na ně, někdy je i bít, kopnout si do nich. Také zaujatě sledovat, jak je pověřené osoby bičují, práskají holemi. Pranýř býval trestem za drobné krádeže, báli se ho nepoctiví obchodníci a řemeslníci. Rovněž se tímto způsobem trestaly neposlušné a hádavé ženy. Což by samozřejmě dneska neprošlo. Naštěstí!

Najděte světle zelený dům s nápisem *Alois Ventura* a spočítejte okna v prvním patře.

4. **Napište výslednou číslici.**

Tak to bychom měli. Náměstí opouštíme kolem **staré budovy radnice**, která stojí nedaleko infocentra.

Je to ta budova nalevo s obloukovým vchodem a barvou meruňkovo-třešňové zmrzliny.

Vstoupíme do Horní ulice, kde už se chytneme zelené turistické značky. I zde můžeme obdivovat krásné domky. A také mají barvy zmrzlinek! :)

Zkuste říct, které příchutě mraženého krému vám připomínají.

Kdo vidí pistáciovou a jahodovou?

Zastavte se u domu čp. 49, co vypadá skoro jako zámeček. Je to secesní stavba s malbou, která představuje malou zahradní slavnost. Skotačí na ní osm žen v dobovém outfitu. Jedna hraje na mandolínu a jedna na housle.

Vidíte všechny ženy? Jakou písničku asi hrají?

My myslíme, že *Safír* od Calina a Viktora Sheena! :)

Lidi svítěj a my stojíme spolu ve stínu,

modrý oči, jako kdybych koukal do safíru.

Poslední otázku, na kterou je potřeba odpovědět v této ulici, najdete u domu čp. 52.

Zdobí ho pamětní deska připomínající, že se zde továrníku Nedvídkovi narodila dcera Emilka, která se později stala první ženou českého básníka Josefa Václava Sládka. Určitě znáte jeho báseň *Křišťálová studánka.* (I když byl Josef Václav ve své době velmi populární, sňatek s dceruškou továrníčkovou jen potvrzuje, že měli i tehdy lidé živící se psaním hluboko do kapsy. Ale nejspíš to byla opravdová láska)

Sečtěte číslice dne sňatku.

5. **Napište výsledek.**

Končíme s matematikou a hurá ke kostelu. Od algebry přejdeme ke katechismu!

Ne, děláme si legraci! :)

Přicházíme ke hřbitovnímu **kostelu Božího Těla**, který stojí na okraji města. Je to velmi stará stavba, která byla vysvěcena již v roce 1515. Stanislav Veselý ve své publikaci Z historie Počátecka a Žirovnicka uvádí: „I v Počátkách probíhala obnova po devastaci třicetileté války. V době nástupu Šternberků byla dokončena barokní stavba kostela sv. Jana Křtitele. Nato došlo na výstavbu kostela Božího těla, k němuž byl přeložen hřbitov z náměstí." Kolem svatostánku se rozprostírá hřbitov, kde jsou například pochováni rodiče Otokara Březiny.

Najděte v parčíku před kostelem památný strom. O jaký druh se jedná? Poznáte to i v zimě.

Pozornost však zaměřte na památník hned vedle. Všimněte si zvláštního znaku nahoře. Je to znak města a je velmi

neobvyklý. Zde je vysvětlení: V roce 1698 (již v roce 1368 věnoval město Počátky Karel IV. Pánům z Hardeka) obdržely nový městský znak, jenž spojil znak pánů z Hradce se znakem Šternberským (Adolf Wratislav + Anna Lucie, tedy AW + AL).

Podívejte se na spodní nápis na pomníku.

6. **Doplňte: Památce padlých …..**

Míříme ke kostnici!

Je to jedna z těch tajemnějších památek, které můžeme při toulkách historií města objevit. Stavbička připomíná, jak se dříve lidé vyrovnávali s nedostatkem místa pro své zesnulé předky. Historicky kostnice sloužily k ukládání kostí, které byly vykopány ze starších hrobů, aby se uvolnilo místo pro nové nebožtíky. V Počátkách toto praktické odkladiště vybudovali jako součást hřbitovního areálu, který byl založen už v 16. století.

Celkovou rekonstrukcí prošel objekt v roce 1998. O rok později byla také kompletně vyměněna výrazná cibulovitá báň krytá šindelem. Kosti zde už snad žádné nejsou… Kdo by ale hledal, jistě by našel. Psa musíme držet. Jako by tušil, že by si tady užil, žrout jeden nenechavá Víte co? Raději jdeme pryč…

Znáte knihu *Kytice od* Karla Jaromíra Erbena? Vzpomenou si, školáci, která z básní se odehrává na hřbitově?

Je to *Svatební košile*. Vypráví o mrtvém, který si přijde pro svou milou.

Je k půlnoci. Opuštěná dívka prosí Pannu Marii, aby jí vrátila milého, který se stále nevrací z ciziny. Netuší, že je již její drahý dávno na onom světě. Z něj však vyslyší dívčiny stesky a v půlnočním čase duchů si pro ni zajde. Dívka záhy odhalí, že s jejím milovaným není něco v pořádku. A to tak, že hodně. V úzkosti se lstí skryje do márnice – umrlčí komory. Zde však leží nebožtík, kterého mrtvý milenec vytrvale nutí zvednout zevnitř závoru. Naštěstí není právě akční… Vtom zakokrhá kohout a hrozivý duch zmizí. Lidé ráno objeví děvče v šoku v umrlčí komoře, na hřbitově najdou čerstvě vykopaný hrob a po celém hřbitově na kousky roztrhané košile.

Kdo tuší, co je posttraumatický syndrom, tomu je jasné, že ho dívčina měla jak z praku. Ovšem psychiatrická péče byla tehdy ještě horší než dnes. Cvokaři vyráběli cvočky, rekvalifikovali se až mnohem později.

Již jedenáctá odbila,

a lampa ještě ….,

a lampa ještě hořela,

co nad klekadlem visela.

7. **Doplňte chybějící slovo.**

Kdo se bojí? My ano… I když to dopadlo docela dobře.

Stoupáme krásnou alejí po naučné stezce *Cestou starých soukenických mistrů počáteckých* .

Soukenictví bylo v Počátkách hlavním zdrojem obživy už od středověku. Největšího rozkvětu dosáhlo v 18. a 19. století. Soukeníci vyráběli sukno, což je velmi pevná, hustá a hřejivá vlněná látka, ze které se šily kabáty nebo uniformy pro vojáky. Celý proces začal stříháním ovcí. Poté se vlna prala v čisté vodě místních potoků a česala. Pak se spředla v nitě a na velkých dřevěných stavech se utkala látka. Nejdůležitější a technicky nejzajímavější částí byla takzvaná valcha. Utkaná látka byla totiž původně řídká. Aby se proměnila v takřka neprostupné sukno, musela se valchovat. Tento proces probíhal v dřevěných korytech naplněných horkou vodou s různými přísadami – zahušťovadly. Do látky navíc tloukla těžká dřevěná kladiva poháněná vodním kolem, aby ji „sbouchala“ dohromady. Tím se vlákna propojila a látka se srazila a zpevnila. My se jdeme podívat k místu zvanému Valcha. Logicky je u rybníka.

Znáte nějakou pohádku, ve které je důležitou postavou krejčí? Nebo v ní hrají důležitou roli šaty, které šije? Soukeníci sice neměli s krejčími příliš společného, ale spíše vymyslíte pohádku o krejčích. Zamyslete se, třeba jich vykutáte z mozečků více než my

V pohádce *Císařovy nové šaty* například vystupují podvodní tkalci. Slíbí panovníkovi šaty, které nevidí ti, kdo jsou hloupí.

Nakonec se ukáže, že oděv vůbec neexistuje. Hloupý je císař, který se bál přiznat, že nic nevidí. A tak si vykračoval nahý před celým městem…

V pohádce bratří Grimmů *Statečný krejčí* hraje hlavní roli – jak jinak – krejčík. Je sice malý, ovšem velmi chytrý. Poté, co jednou ranou zabije sedm much, vyšije si na opasek nápis *Sedm jednou ranou*. To mu pomůže ke slávě. Smělé tvrzení, které si kdekdo vysvětluje jako důkaz tělesné síly, mu přihraje mnoho různých šancí, jak se z obyčejného krejčíka stát bohatým hrdinou. Samozřejmě jich využije. Čiperná mysl mu pomůže překonat překážky, porazit obry a oženit se s princeznou. Svaly zkrátka opravdu nejsou všechno.

A pak tady máme slečnu, která našla šaty v lískových oříšcích. (Jak se tam vešly, řešíme dodnes. Ani minitanga pro Šmoulinku by se do nich nevecpala…). Jak se dívka jmenovala?

K pohádkám se za chvilku vrátíme, teď se ale soustřeďte na dřevěné sochy, které cestou míjíme. A také na naučnou tabuli s názvem *Ptactvo okolo nás*.

Podívejte se na fotky na tabuli a zaměřte se na dolní řádek.

8. **Jak se jmenuje ptáček se žlutou hlavou?**

Kdo první uvidí dřevěného dravce? A kdo ho podrbe na pařátech?

Než se tak stane, dopovídáme si ještě jednu „oděvní“ pohádku.

V téhle báchorce – ať už v té filmové nebo v literární verzi od Boženy Němcové – si zase princezna Lada poručí troje šaty, o kterých si myslí, že je nikdo nedokáže ušít. Má k tomu důvod: Potřebuje odradit nechtěného nápadníka. Tak sňatek podmíní splněním nesplnitelného úkolu.

Vzpomenete si, jak měly šatky vypadat?

Měly to být šaty jako úsvit ranní, dále šaty jako letní den a také šaty jako noční obloha s hvězdami.

Nápadník je však natolik lačný její ručky, že úkol splní. (Samozřejmě ne sám, má na to lidi.) Co teď?! Ladě nezbylo než schovat svou krásu do ošuntělého myšího kožíšku a prchnout. Dorazí do království prince Radovana, kde pracuje v kuchyni. Jak se od hrnců dostane? Kdo si to pamatuje?

Jaké šaty byste chtěli mít pro sebe nebo pro svou maminku vy? Jak se jmenovala pohádka? Jak se jmenoval zlý král? A čí mamina nebo babina by zvládla spíchnout myší kožíšek?

Jsme u rybníka. Od soukeníků se tak elegantně přesuneme k vodě. Ta je totiž pro zdejší oblast nesmírně důležitá.

Počátky totiž leží na takzvaném rozvodí. Což je taková neviditelná čára na zemi. Když se tam vylije kýbl vody, jedna polovina steče do potoka, který má namířeno do Labe a pak do moře v Německu, a druhá polovina steče do řeky, která šupajdí až do Dunaje a pak do moře v Rumunsku.

Technicky si to představujeme asi jako Cimrman ve hře *Dobytí severního pólu*.

„Jdu na sever. A už jdu na jih!“

Tuto větu pronesl pomocný učitel Václav Poustka, když chtěl upozornit kolegy na jednu zeměpisnou zajímavost, týkající se severního pólu. Praktická ukázka spočívala v tom, že vykročil k bodu, kde leží severní pól, tedy směrem na sever. Po překročení bodu, aniž by fyzicky změnil směr, šel najednou směrem opačným, tedy na jih.

Znáte? :)

Rybník patří do soustavy podobných nádrží, které byly v okolí města budovány pro hospodářské účely. Zejména sloužily k chovu ryb a jako zásobárny vody pro místní mlýny a řemeslné provozy, jako bylo právě zmíněné soukenictví. Geograficky je tento rybník zajímavý právě tím, že leží v těsné blízkosti hlavního evropského rozvodí. Voda z této oblasti je odváděna do Počáteckého potoka, který se dále vlévá do řeky Jihlavy. To znamená, že Káňov patří do úmoří Černého moře. Kdybyste se ale posunuli o kousek dál, vše bude jinak.

Najděte naučnou tabuli *Ryby našich vod* a na ní obrázek okouna.

Opište poslední slovo popisku.

Odbočka navíc:

Kdo by chtěl, může si trasu prodloužit ještě o kiláček a podle ukazatelů zaskočit na lok z ***pramene svaté Ludmily****.*

Je jedním z pěti léčivých pramenů, které vyvěrají v lesích u Počátek v oblasti známé jako Svatá Kateřina. Je součástí sítě studánek, které jsou pojmenovány po svatých patronkách a patronech. Kromě svaté Ludmily zde najdete také prameny svaté Kateřiny, svaté Markéty, svatého Vojtěcha a pramen řeky Jihlavy.

Pramen svaté Ludmily se nachází v krásném prostředí a jeho voda je velmi čistá a studená, protože vyvěrá z hloubi žulového podloží Českomoravské vrchoviny. Jako ostatně všechny zdejší vodní zdroje zdraví… V minulosti lidé věřili, že každá z těchto studánek pomáhá na jiný druh nemoci.

Kdo se nechce občerstvit Ludmiliným pramenem, vyrazí kolem rybníka doprava. Obcházíme Káňovský rybník. A to tak, že ho máme po levé ruce.

Neobejdeme ho ale kolem dokola celý, za ním odbočíme doprava. Cestou potkáme naučnou tabulku, která nás upozorní na zbytky mlýna. Vidíte je?

Odbočíme doprava a míříme k rybníku Nůzov. A když jsme u těch mlýnů, můžeme si o nich také něco říci.

Jak vypadaly vodní mlýny v minulosti, určitě víte. Třeba z pohádek… Vzpomenete si na nějakou, kde klapala vodní kola? Co třeba *Princezna ze mlejna*? Jak se jmenovala dcera mlynáře?

Jmenuje se tak někdo z vás? Kryštůfku, to nemůžeš být ty, jsi kluk! :)

Jak se jmenoval mládenec, který se dívce líbil? A které pohádkové bytosti si chtěly vzít mlynářskou dcerku za ženu?

Princezna ze mlejna je naše moc oblíbená pohádka.

Znáte písničku z ní?

Vím jedno návrší,

zámek nádhernej.

Z nejhezčích pohádek ho znám.

Stavěnej z křišťálu

sahá k nebi pomálu,

povětří přijde k duhu princeznám.

Štrádujete krásnou přírodou po polních a lesních cestičkách. Pravděpodobně zde nenarazíte na živou duši. Ani v dobách minulých tady nebylo „narváno“.

Podle posledních archeologických průzkumů byly Počátky již ve 13. století rozvinutou tržní vesnicí. Ovlivnila to skutečnost, že se nacházíme na Českomoravské vrchovině, tedy ve výšce kolem 600 až 750 m nad mořem. Místní kamenitá půda, bažiny a rašeliniště k pobytu příliš nelákaly. Navíc krajinu ještě ve 12. století pokrýval prales, který tvořil přirozenou zemskou hranici s Moravou. Oblast se zalidnila až během německé kolonizace, která postupně pronikala proti proudům říček a potoků i do výše položených míst.

Přejdeme hlavní a zamíříme na cestu, která je vyznačena dvěma zdobnými patníky. Za plotem napravo už vykukuje krásné, skoro až zámecké obydlí.

Letohrádek svatý Vojtěch je unikátní stavba nacházející se v malebném údolí u Smrčkova rybníka. Je to jedna z nejzajímavějších památek z počátku 20. století v tomto regionu. Budova byla dokončena v roce 1906 jako letní sídlo významného počáteckého průmyslníka a majitele pletárny Viléma Smrčky, podle kterého se dodnes jmenuje přilehlý rybník – a vlastně všechno, kam dohlédnete. Kdo má zájem o moudra, tomu prozradíme, že jde o romantizující stavbu s prvky secese, která byla navržena tak, aby dokonale splynula s okolní přírodou a poskytovala majiteli během letních

měsíců maximální pohodlí. Prostě je to taková lepší zahradní chatka…

Letohrádek nebyl první stavbou, která se na tomto místě nacházela. Před ním tu až do roku 1562 u rybníka Šťastnovského klapal Turkův mlýn. Zlom nastal v roce 1880, kdy objekt koupil Ladislav Brdík a nechal ho přestavět v honosné sídlo. Právě z této doby pochází jeho luxusní vzhled.

Podívejte se na železný plot kolem letohrádku. Najdete na něm znak se čtyřlístkem? Nalevo od něj je ve znaku modré pole… A napravo pole bílé a …

10. **Jak se nazývá druhá barva?**

Jméno Vilém Smrčka se do historie objektu zapsalo později, a to ve 20. století. Rodina Smrčkových patřila v Počátkách k nejvýznamnějším. Vilém byl majitelem firmy V. J. Smrčka, což byly pila a továrna na pletené zboží. Rodina objekt koupila a využívala jej jako své letní sídlo i zázemí pro podnikání. Po druhé světové válce však byly jak továrna, tak sídlo zkonfiskovány. V budově se střídali různí nájemníci. Těm pochopitelně na nějaké péči nezáleželo, a tak objekt téměř úplně zchátral.

Letohrádek si prošel složitým obdobím, kdy sloužil různým účelům. Ledva se však poměry změnily, naskočili na zámek podnikavci. Prošel citlivou, ovšem velmi nákladnou rekonstrukcí, která mu vrátila původní lesk a proměnila ho v luxusní hotelový resort. Současná podoba letohrádku se snaží o co nejvěrnější zachování atmosféry první republiky. Dokonce i stylem obsluhy a vybavením interiérů. Pokoje jsou pojmenovány po slavných osobnostech tehdejší éry, jako byli například Adina Mandlová, Vlasta Burian nebo Oldřich Nový.

Pokud máme správné informace, je hotýlek aktuálně na prodej. Kdybyste měli zájem, připravte si na jeho koupi 49 milionů korun.

(Jestli řeknete, že je to pro vás pakatel, tak nás naštvete!)

U brány ještě zůstaneme. Můžete na ní vidět dva letopočty. Podívejte se na ten vlevo.

11. **Opište poslední číslici z letopočtu.**

Zamáváme zámku a jdeme na něj šetřit. Pokračujeme po asfaltce k dalšímu rybníku. Opět ho máme po pravé ruce.

Smrčkův rybník získal jméno po rodině Smrčkových. Jak jinak… Jeho okolí bylo na začátku minulého století upraveno do podoby krajinářského parku, do kterého nechal podnikatel zasadit vzácné dřeviny. Rybník se tak stal středobodem společenského života místní honorace. Konaly se zde projížďky na loďkách a v zimě sloužila zamrzlá hladina k bruslení. I dnes si rybník zachovává svůj historický ráz. Také proto je možná domovem mnoha druhů vodního ptactva. (Ani staré ptáky novým kouskům nenaučíš…) V těsné blízkosti můžete v oboře narazit na daňky a muflony, kteří se právě sem chodí napájet.

Muflony ani daňky jsme neviděli. Rybník prochází revitalizací, takže je tady na ně nejspíš moc živo. Zato nám ale nad hlavou v těchto místech přeletěl pár elegantních krasavců.

Jak se jmenuje krásný bílý vodní pták, jehož mláďata se rodí nejprve se šedým peřím? Krásnou pohádku o něm napsal známý dánský spisovatel Andersen.

12. **Pojmenujte vodního ptáka.**

Přicházíme na rozcestí k cyklostezce a také k červené turistické značce, která nás odvede až na start našeho výletu. Jdeme tedy doprava, ale držíme se nalevo.

Napravo vidíme krásnou novou srubovou chalupu a o kousek dál křížek.

Jak se jmenuje muž, který je na něm přibitý? A jak se jmenuje jeho maminka?

13. **Jak se jmenoval Ježíšův otec?**

    (myslíme toho, co Krista vychoval, ne samotného Boha! :))

Nyní nás nesmírně zajímá **smírčí kamenný kříž**, na který narazíme na pravé straně silnice. Ovšem až tak za 10 minut.

A protože jdeme po ***Březinově cestě***, už mu neunikneme. Konečně se dostáváme k vyprávění o největší osobnosti města Počátky.

Otokar Březina se vlastně nikdy nejmenoval Březina. Dokonce ani Otakar **.** *Ve skutečnosti to byl Václav Jebavý. S takovým jménem se však básníkem stát nemůžete, protože je poněkud… Dnes bychom řekli, že třeba diskriminační. Narodil se v roce 1868 přímo v Počátkách do velmi skromných poměrů – v rodině obuvníka. (A nešlo o ševce typu Bati ani Manolo Blahnika.) Vašík byl velmi nadaný a PILNÝ student! Po ukončení docházky na počátecké škole studoval v Telči. Pseudonym Otokar Březina přijal dříve než přišel do Jaroměřic. Pod jménem Otokar Březina mu vyšly již všechny básnické sbírky, které vydal v době svého působení v Nové Říši. Prý aby oddělil svůj soukromý učitelský život od světa poezie. (Moc by nás zajímalo, jestli dál učil jako Jebavý…)*

Jeho život byl plný samoty a dumání. (Což je prý u učitelů normální…) U Otokara se však deprese a zoufalství ze smrti obou rodičů v roce 1890 promítly do jeho tvorby. Psal básně, které nejsou úplně jednoduché na čtení, protože jsou plné symbolů, hvězd a nekonečného vesmíru. Proto se mu říká symbolista. I když byl světově uznávaný a lidé za ním jezdili z daleka i blízka, žil velmi prostě. (Tato z nouze ctnost vydržela většině učitelů dodnes.) Nejraději chodil na dlouhé procházky do přírody v okolí Počátek nebo Jaroměřic nad Rokytnou, ale také Jinošova a Nové Říše. Peníze, které vydělal, často rozdával lidem v nouzi.

V Počátkách můžete navštívit jeho rodný dům, kde uvidíte, jak málo věcí ke štěstí a psaní potřeboval. Zemřel ve věku 60 let v roce 1929 na vrozenou srdeční vadu.

Zapamatujte si alespoň tři informace, které pak budete moci vytáhnout u maturity: Březina = Jebavý = symbolismus

Našli jste smírčí kříž? Víte, co to je?

Ve středověku bylo při trestání provinilců možné uplatnit systém takzvaného smírčího práva. Co to obnášelo? Případ šlo vyřešit jakousi mimosoudní dohodou a odškodněním. Pokud nebyl zločinec – většinou vrah – rovnou potrestán ztrátou hrdla (popravou), mohla se věc vyřešit smírčí smlouvou. Ta byla sepsána mezi pachatelem a pozůstalými. Obě strany usmiřovala, vraha chránila před případnou mstou a ukládala mu podmínky, jak svůj zločin postupnými kroky odčinit. (Z čehož plyne, že nesmělo jít o chudé zabijáky.) Ujednání obsahovalo například dohodu o finančním odškodnění a dále povinnost pachatele vykonat určitou formu veřejného pokání. Viníkovi také přikazovalo vztyčit na místě neštěstí smírčí kříž. Tyto kříže stávají v polích a při cestách, na návsích i v lesních samotách. Zapomenuty a často bez povšimnutí. Co se na místě událo, se z nich již obvykle nedozvíme. Jen některé probouzejí jakési tušení, protože je na nich vytesaný reliéf vražedného předmětu: například kopí, sekera, meč či kuše. Vzácně objevíme i letopočet.

Z neověřeného zdroje jsme se dozvěděli, že v případě kříže, na který zrovna hledíme, šlo o mord: Místní řezník kdysi zabil jakéhosi šlechtice. (Asi měl námitky proti zelenkavosti a hnilobnému pachu jeho krkovičky.)

Přicházíme k rozcestníku a dopravní značce. Jsou zde modré a žluté ukazatele.

Koukněte na modrou šipku, co vás posílá rovně. Jak se jmenuje místo, které je odsud vzdálené 1 km?

14. **Napište název města.**

To se dalo, čekat, že? Pro nás to ovšem žádný počátek není, je to cíl.

Už vás nebudeme trápit žádnými úkoly. Pokračujte svižně po chodníku kolem silnice a za chvilku budete ve městě.

Můžete si všimnout dalšího kamenného kříže a na začátku města také fabriky, která by potřebovala kominíka. Určitě sami zjistíte, proč po něm přímo volá.

Blížíme se k cíli. Mrkněte do své doplňovačky. Copak to na vás kouká z tajenky?

Tajenka patří k filmu *Postřižny,* o kterém jsme se dnes na samém počátku v Počátkách zmínili.

Když hlavní hrdinka, krásná paní správcová, objíždí kašnu na náměstí v Počátkách, dva pánové to ve filmu komentují slovy: „*Tato kašna a vlasy paní sládkové jsou ozdobou města.*“

Máte vyluštěno. Děkujeme, že jste s námi šli, a hlavně hodně děkujeme městu a Kulturnímu zařízení města Počátky za pomoc s výletem a jeho poskytnutí všem výletníkům ZDARMA.

Doufáme, že se vám dnešní výlet s tajenkou líbil, přejeme šťastnou cestu domů a těšíme se zase někdy na našich tajenkových trasách na viděnou! ☺

Tip navíc: Pár desítek metrů od kostela se nachází jedna z nejvýznamnějších budov města. Je jí rodný dům básníka Otokara Březiny. Byl rodinou Jebavých zakoupen v roce 1821. V přízemí byla ševcovská dílna pana otce, v poschodí byt. Básník dům po smrti rodičů ve svých 22 letech v roce 1890 prodal, protože mu prý maminku a tatínka připomínal.

Stálá expozice má tři místnosti. V domě jsou vystaveny předměty z básníkova života. Hlavně knihy.

V textu byly použity mj. texty z webových stránek: Pověsti a pohádky zemí Koruny české, www.kudyznudy.cz, www.pohadkozem.cz, https://pamatkovykatalog.cz, www.muzeumpocatky.cz, www.kulturapocatky.cz, www.pocatky.cz

A co můžete vyhrát?

Tajenku posílejte na e-mail **veldo@veldo.cz**. Můžete ji také poslat ve zprávě na náš Facebook "Velká dobrodružství". Každý měsíc vylosujeme jednoho z výletníků, kterému pošleme našeho **Lumpardíka z podhradí**. Vždy připojte celé jméno, adresu a také kód výletu.

Výlet stažen z www.veldo.cz | © Velká dobrodružství

Vytvořeno: 27.11.2026 15:50